

Otázka: Národní hospodářství

Předmět: Ekonomie

Přidal(a): Barunka1996

Národní hospodářství (= ekonomika státu) = hospodářství celé země, všech jejích podniků, domácností a také státních institucí. = je souhrn činností hospodářského charakteru, které probíhají na území určitého státu. Provádějí je podnikatelské subjekty a občané.

Naše hospodářství je založeno na **tržní ekonomice**. Rozhodování podniků je založeno na fungování tržního mechanismu (určuje, jaké množství bude produkováno), ale vzhledem k tomu, že do činnosti podniků zasahuje stát, hovoříme o sociálně tržní ekonomice. Některé státy jsou dodnes založeny na jiném systému, který nazýváme **centrálně řízené hospodářství**. Bývají zřízeny plánovací instituce, které podnikům určují, jaké množství statků a služeb mají produkovat, jaké druhy a za jaké ceny je budou prodávat. Takové hospodářství se tedy zakládá na příkazech a jejich plnění. V naší republice existovalo v letech 1948 - 1989.

V současné době některé státy propojují svá hospodářství. Vzniká tak postupně mezinárodní hospodářství.

Členění NH:

a) Odvětvová struktura národního hospodářství

(OKEČ = odvětvová klasifikace ekonomických činností).

Každé odvětví je tvořeno organizacemi, které vykonávají stejné nebo podobné činnosti. Např. odvětví školství zahrnuje: MŠ, ZŠ, SŠ, různé kurzy,.... Činnosti vykonávají státní, soukromé, církevní školy.

Výroba

- zemědělství
- rybolov
- dobývání nerostných surovin
- zpracovatelský průmysl
- stavebnictví

Obchod

- obchod

Služby

- opravy
- pohostinství a ubytování
- doprava
- skladování
- pošty a telekomunikace
- peněžnictví a pojišťovnictví
- pronájem, výzkum

Veřejná správa

- veřejná správa
- obrana
- sociální zabezpečení
- školství
- zdravotnictví

b) Sektorová struktura národního hospodářství

Sektor je tvořen odvětvími s podobnými znaky.

Primární (=dobývání zdrojů)

- Zemědělství
- Rybolov
- Dobývání nerostných surovin (těžební průmysl)

Sekundární (=zpracování surovin)

- Zpracovatelský průmysl. Např. chemický p., potravinářský p., textilní p.,...
- Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody
- Stavebnictví

Terciární (=služby) (čím je ekonomika vyspělejší, tím větší je podíl tohoto sektoru na celkové produkci státu.

- Obchod
- Opravy motorových vozidel a spotřebního zboží
- Pohostinství a ubytování
- Doprava, skladování, pošty a telekomunikace
- Peněžnictví a pojišťovnictví
- Veřejná správa, obrana, sociální zabezpečení
- Školství

- Zdravotnictví

Kvartární

- Věda a výzkum, příp.+ VŠ

Faktory ovlivňující úroveň národního hospodářství

1. vnitřní

1. úroveň národního bohatství – jsou to všechny statky, které vytvořily minulé generace a lze je používat, např. budovy, komunikace,
2. přírodní bohatství – nerostné suroviny, voda, vzduch, lesy, půda
3. obyvatelstvo – např. věkové složení, počet a hustota, vzdělanost, mentalita
4. systém a hospodářská politika státu

2. vnější

1. úroveň ekonomiky v okolních zemích
2. zapojení ČR do mezinárodních organizací
3. změny v ostatních státech, např. sjednocení Německa, rozpad SSSR

Řídící orgány národního hospodářství

- Parlament ČR
- Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR – 200 členů, voleni na 4 roky, volit lze od 18 let osoby starší 21 let
- Senát Parlamentu ČR – 81 členů, voleni na 6 let, po 2 letech se mění 1/3, volit lze od 18 let osoby starší 40 let
- vláda ČR (v čele předseda vlády) – ministerstva : školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, průmyslu a obchodu, zemědělství, práce a sociálních věcí, financí, dopravy, pro místní rozvoj, spravedlnosti, vnitra, zahraničních věcí, obrany, životního prostředí, kultury

- krajské úřady - místní správa - sociální otázky, zdravotnictví, školství, kultura, péče o životní prostředí, výstavba v regionu
- centrální banka

Hospodářský cyklus

Cyklický vývoj ekonomiky je zaznamenáván od poloviny 19. století. Časové období jednotlivých hospodářských cyklů se postupně zkracovalo. To ve 40. letech 20. st. vedlo k rozhodnutí, že stát musí pomocí svých nástrojů zasahovat do ekonomiky a tím odstraňovat nebo alespoň mírnit negativní dopady poklesu ekonomiky) např. pokles poptávky, růst nezaměstnanosti, bankroty podniků atd.)

Výkyvy hospodářského cyklu jsou způsobeny nesouladem mezi růstem produkce a růstem množství peněz v oběhu. (Kdyby v důsledku investování a technického pokroku mohla růst produkce o 3 % ročně, mělo by se množství peněz v oběhu zvýšit také o 3 %. Poptávka by tak rostla stejným tempem jako nabídka a docházelo by k pravidelnému růstu HDP.)

Příčinou hospodářských cyklů jsou výkyvy v investování. Střídají se období s vysokým sklonem k investování s obdobími investičního útlumu. Čím vyšší je výnos z investovaného kapitálu oproti výnosu z úroku (popř. z dividend), tím větší je chuť investovat, tzn. ekonomika roste.

Charakteristika ekonomiky

Při poklesu klesá spotřebitelská poptávka, rostou zásoby zboží dlouhodobé spotřeby, klesá výroba, roste nezaměstnanost, zkracuje se pracovní doba, klesá zájem o investice i poptávka po surovinách, klesají tržby i zisky podniků, slabší podniky bankrotují.

Při oživení nejprve roste obrát ve stavebnictví a u výrobců výrobních zařízení, neboť podniky se snaží snížit výrobní náklady, tzn. zavést novou techniku a technologie.

Délka 1 hospodářského cyklu může být různá od několika měsíců až po 12 až 15 let.

Fáze expanze:

do oběhu se dostává větší množství peněz tím, že banky více půjčují. To vede k poklesu úrokových sazeb. Podniky v důsledku toho více investují, což zvyšuje zaměstnanost a v důsledku toho příjmy obyvatel. Šíří se všeobecný investiční i spotřebitelský optimismus., což vede k dalšímu investování, zvyšování produkce a růstu poptávky po spotřebním zboží.

Fáze recese:

stálý růst poptávky a výroby narazí na hranici produkčních možností (udává maximální množství výrobků a služeb, které je schopna ekonomika vyprodukovat). V důsledku toho dojde k růstu cen a mezd. Výsledkem je růst nákladů, což brzdí další zvyšování produkce, díky zvyšování cen začínají růst zásoby neprodaných výrobků. Využití kapacit a produkce začínají klesat, podniky propouštějí. Šíří se pesimismus, který situaci dále prohlubuje.

Nejdůležitější ukazatelé vývoje ekonomiky

Vývoj EKO měříme pomocí tzv. NH ukazatelů (= agregátů)

Hrubý domácí produkt - HDP (GDP)

udává, kolik statků a služeb bylo vyprodukováno za 1 rok výrobními činiteli českými i zahraničními na území našeho státu.

Výši HDP našeho státu srovnáváme s výší HDP ostatních států a s hodnotami dosaženými v uplynulém roce či čtvrtletí.

HDP se používá jako základní měřítko pro srovnání životní úrovně v zemi a pro zjištění stupně jejího ekonomického rozvoje.

ČDP = čistý domácí produkt

- hrubý domácí produkt po odečtení amortizace(= opotřebení)

HNP = hrubý národní produkt

- objem produkce vyrobený za určité období výrobnímu činiteli určitého státu (vše co bylo vyrobeno českými firmami v ČR i v zahraničí)

ČNP = čistý národní produkt

- hrubý národní produkt po odečtení amortizace

Podle toho, v jakých cenách jsou předchozí produkty vyjádřeny, rozlišujeme:

a) **NOMINÁLNÍ** = v běžných cenách, což jsou ceny daného roku (např. produkt v roce 2014 vypočteme pomocí cen r. 2014).

- produkt v několika letech roste nejen růstem produkce, ale i růstem cen

b) **REÁLNÝ** = **VE SROVNATELNÝCH** (stálých) cenách. Jsou ceny jednoho zvoleného roku. HDP v letech 2011, 2012, 2013, .. vyjádříme pomocí cen např. r. 2011

- produkt roste vlivem růstu fyzického objemu produkce, neodráží inflaci a tím tedy změny cen. Pouze takto zjistíme, zda ekonomika vyprodukovala více.

Výpočet HPD

- lze počítat dvěma způsoby:

a) Výdajová metoda

HPD = spotřeba domácností (potravin, bydlení,..) + hrubé domácí investice (DM, zásoby,..) + spotřeba vlády a neziskových organizací + čistý vývoz (rozdíl mezi vývozem a dovozem)

b) Příjmová metoda (nebo-li důchodová)

mzdy + zisky + renty + úroky (přijaté - zaplacené)

Platební bilance

slouží ke sledování příjmů a výdajů státu vůči zahraničí.

Platební bilance	Běžný účet	Obchodní bilance (vývoz, dovoz)
		Další příjmy a výdaje (příjmy a výdaje za služby - CR, sport, doprava; zisky ze zahraničí, dary, dědictví)
	Finanční účet (mez. investice, příliv a odliv zahr. kapitálu)	
	Změna devizových rezerv	

Nezaměstnanost

míra nezaměstnanosti = počet nezaměstnaných / (počet zam + počet nezam) *100

Druhy nezaměstnanosti

- dobrovolná - lidé nechtějí být po určitou dobu zaměstnaní. (nízká mzda, vzdálenost)
- nedobrovolná - není k dispozici dostatek pracovních míst

Nezaměstnanost podle příčin vzniku

- frikční - krátkodobá - lidé hledají nové prac. místo
- strukturální - v určitých oborech, odvětvích nebo regionech poklesne potřeba určitých povolání
- cyklická - v době, kdy klesá HDP (klesá výroba, což se odráží i ve snížené potřebě zaměstnanců)

Inflace

= růst všeobecné cenové hladiny.

Inflaci měří ČSÚ. Zjišťuje ceny zboží ve spotřebitelském koši v několika tisících prodejen a tyto ceny vzájemně porovnává. Jestliže tyto ceny (cenová hladina) celkově vzrostly, mluvíme o inflaci.

Druhy inflace:

- mírná (plíživá) - její míra nepřesahuje tempo růstu výroby, je přijatelná.

- pádivá (2-3ciferná) – má výrazně negativní vliv. Znehodnocuje úspory, klesá životní úroveň, vzniká nedůvěra v měnu. Obyvatelé i podniky se zbavují hotových peněz a úspor, ukládají prostředky do nemovitostí, drahých kovů, cizích měn. Vysoké úroky brzdí investování
- hyperinflace (4-5ciferná) – přináší rozpad ekonomiky. Výsledkem bývá nedůvěra ve vládu, sociální nepokoje.

Vlivy inflace na ekonomiku

a) inflace postihuje skupiny se stálými příjmy – důchodci či státní zaměstnanci – výše příjmů těchto obyvatel se nemění, ale jejich reálná hodnota klesá. Vyvíjí se tlak na zvyšování mezd, aby tento růst pokryl pokles hodnoty peněz. Často se setkáme s valorizací příjmů. Znamená, že pokud míra inflace dosáhne určité hodnoty, navyšují se příjmy. Typická se valorizace starobních důchodů či sociálních dávek.

Jestliže je míra inflace vysoká, obyvatelé často nakupují hmotný majetek, který pravděpodobně neztratí na hodnotě

b) inflace znehodnocuje vklady a úvěry – inflace postihuje věřitele, kteří poskytli úvěr s pevnou úrokovou sazbou, nahrává dlužníkům, kteří reálně vracejí menší částky

Globalizace světové ekonomiky

Globalizace znamená stále intenzivnější provázanost světa ve všech oblastech lidské činnosti.

Globalizace se projevuje v mnoha oblastech. Může jít o propojení:

- trhu zboží a služeb – za některými službami cestujeme do jiných zemí
- trhu práce – můžeme pracovat prakticky kdekoliv

- lidí – snadnější cestování
- kapitálu – firmy přesouvají své pobočky do míst, kde jsou výrobní faktory nejlevnější
- informací – o událostech kdekoli se můžeme dovědět bezprostředně po té, co se odehrají

Internacionalizace ekonomik je proces, kdy velké podniky rozšiřují své podnikání bez ohledu na hranice států, vznikají velké mezinárodní podniky, které vyvíjejí svou činnost v několika zemích.

Klady (přínosy): zvýšení produkce, vytvoření pracovních míst, daňový přínos, přínos nové techniky a technologií,

Zápory: omezení vlivu vlády na vývoj ekonomiky a dění ve státě

Koloběh peněz v ekonomice státu

Státní rozpočet = je nejvyšší účet státu sestavený ministerstvem financí, projednaný vládou, schválený parlamentem. Tento účet vede ČNB.

Příjmy

- daně
- clo
- sociální pojištění

Výdaje

- zdravotnictví, školství, kultura
- dotace do eko
- státní správa

1. Vyrovnaný SR = příjmy = výdaje
2. Schodkový SR = příjmy < výdaje

1. Přebytkový SR = příjmy > výdaje

Místo národního hospodářství ve světové ekonomice

Mezinárodní obchod

Vývoz (export) slouží k tomu, abychom do zahraničí prodali ty produkty, kterých máme dostatek nebo které produkujeme výhodně.

Dovoz (import) umožňuje, abychom získali produkty, které nám chybějí nebo které je výhodnější nakoupit, než abychom produkovali sami.

Potřeba mezinárodního obchodu **je dána:**

- surovinovým bohatstvím země („někdo má a někdo nemá“)
- klimatickými a přírodními podmínkami (ananas, banány, mořské plody)
- vhodnými domácími podmínkami pro určité výrobky nebo poskytování služeb (Švýcarsko - hodinky, Holandsko - sýry, Japonsko - elektronika)
- aktuálním stavem trhu (mám přebytek - vyvážím, mám nedostatek - dovážím)

Od roku 1918 do 2. sv. války byly našim hlavním obchodním partnerem státy západní Evropy, po roce 1948 státy východní Evropy (SSSR), v současnosti země EU.

Opatření používaná státy v mezinárodním obchodě:

1) jednostranná opatření - opatření vyhlašuje každý stát samostatně, ze svého rozhodnutí, nevýhodou je, že mohou vyvolat odvetu od druhého státu

- cla - clo zvyšuje cenu dováženého zboží. Současně umožňují získat prostředky do státního rozpočtu
- množstevní (hodnotové) kvóty - je stanoveno max. množství nebo max. hodnota zboží, které lze vyvézt či dovést
- normy a další předpisy - technické, ekologické, zdravotní - vystavují se certifikáty, osvědčující, že zboží odpovídá příslušným normám
- prostředky používané k podpoře vývozu - státy podporují vývoz, protože umožňuje zvyšovat domácí produkci, zaměstnanost. Pro jsou zřizovány instituce, které poskytují informace, pojišťují proti riziku nezaplacení, poskytují úvěru na vývoz. Z vyváženého zboží se neplatí clo ani DPH

2) obchodní smlouvy a dohody - uzavírají se mezi dvěma státy, dohoda o tom, jaká cla, množstevní kvóty, normy a formy podpory vývozu budou vzájemně uplatňovány, dohody se sjednávají na úrovni vlád a parlamentů,

3) mnohostranné dohody mezi státy - na jejich základě často vznikají mezinárodní organizace

např.

Světová obchodní organizace (WTO)

má za cíl odstraňovat překážky v mezinárodním obchodě, především se odstraňují cla a množství kvóty. Všichni členové si musejí vzájemně poskytovat stejné podmínky, což je vyjádřeno Podmínkou nejvyšších výhod. Je nástupnickou organizací GATT (Všeobecná dohoda o clech a obchodu) - mnohostranná dohoda, 1974, omezování překážek mezinárodního obchodu

OECD - má přes 30 členů, sídlo v Paříži, vznikla v roce 1961 na základě Marshalova plánu ekonomické obnovy Evropy po 2. sv válce. Dnes sleduje EKO vývoj a trendy, poskytuje odborné konzultace pro tvorbu hospodářské politiky jak členským, tak nečlenským zemím. ČR členem od 1995

Světová/é banka/y - tvoří několik institucí, funguje od roku 1946 a v dnešní době sem zahrnujeme několik institucí: - **IBRD** - mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, většinou poskytuje úvěry středně rozvinutým zemím, peníze získává vydáváním vlastních obligací

- **IDA** - mezinárodní asociace pro rozvoj a zaměřuje se na nejchudší země, poskytuje jim bezúročnou půjčku, zdroje získává z příspěvků členských zemí

Evropská unie

28 členů:

Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Francie, Itálie, Německo, Británie, Irsko, Dánsko, Řecko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko, Finsko, Rakousko, ČR, SR, Polsko, Maďarsko, Slovinsko,

Litva, Lotyšsko, Estonsko, Malta, Kypr, Rumunsko, Bulharsko, Chorvatsko

Společný trh EU se zakládá na **4 svobodách**:

- volný pohyb zboží – zboží lze prodávat v kterékoliv členské zemi, neplatí se clo, neexistují množstevní kvóty. Na vnitřních hranicích se neprovádějí kontroly.
- volný pohyb služeb – služby mohou poskytovat podniky z kteréhokoliv státu zájemci z kteréhokoliv státu EU. Např. je možné si otevřít bankovní účet v kterékoliv zemi, využít dopravní firmu kteréhokoliv státu,...
- volný pohyb osob – volný cestovní ruch, možnost zaměstnání v kterékoliv zemi bez potřeby pracovního povolení, odstranění osobních kontrol osob překračujících vnitřní hranici,
- volný pohyb kapitálu – lze podnikat a založit firmu v kterékoliv zemi

Společné politiky EU

- zemědělská politika – zemědělci mají určeno množství produktů, které bude od nich vykoupeno za předem zaručenou cenu. Zemědělci dostávají dotace z rozpočtu EU
- obchodní politika – společný celní sazebník vůči nečlenům EU, postupují shodně při proclení dováženého zboží
- měnová unie – některé státy přijaly jednotnou měnu euro

Další příklady spolupráce:

- zahraniční politika
- bezpečnostní politika
- sjednocování právní předpisů
- uplatňování jednotných norem

- zavedení evropského občanství
- propojení zdravotního pojištění
- propojení sociálních dávek
- uznávání vzdělání

Následující 2 společenství + 1, které Míša neuvádí, tvoří počátek dnešní EU. Tak si to doplňte sami ze sešitu!!!

EURATOM - kontrola atomového zbrojení

EHS - Evropská hospodářská společenství

Úroveň státu ovlivňují nejen instituce ekonomického charakteru, ale i instituce kulturního a vojenského charakteru např.

UNESCO - organizace OSN pro vědu, vzdělávání a kulturu, sídlo v Paříži. ÚKOL: podporovat vzdělanost a chránit památky. (Český Krumlov, Praha, Telč)

NATO